

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΑΝΟΙΚΤΑ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

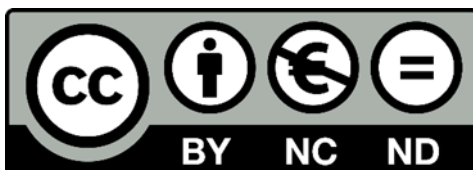

Τίτλος Μαθήματος: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα - Θεματογραφία Ι

Ενότητα: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα 1

Διδάσκουσα: Καθηγήτρια Ελένη Χουλιαρά - Ράϊου

Τμήμα: Φιλολογίας

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

A. ΚΕΙΜΕΝΟ

Ποιήσομαι δὲ κάγω τὴν κατηγορίαν δικαίαν, οὔτε ψευδόμενος οὐδὲν οὔτ' ἔξω τοῦ πράγματος λέγων. Οἱ μὲν γὰρ πλεῖστοι τῶν εἰς ὑμᾶς εἰσιόντων πάντων ἀτοπώτατον ποιοῦσιν. Ἡ γὰρ συμβουλευούσιν ἐνταῦθα περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων ἢ κατηγοροῦσι καὶ διαβάλλουσι πάντα μᾶλλον ἢ περὶ οὗ μέλλετε τὴν ψῆφον φέρειν. Ἔστι δ' οὐδέτερον τούτων χαλεπὸν, οὔθ' ὑπὲρ ὧν μὴ βουλευέσθε γνώμην ἀποφίνασθαι, οὔθ' ὑπὲρ ὧν μηδεὶς ἀπολογήσεται κατηγορίαν εὐρεῖν. Ἄλλ' οὐ δίκαιον ὑμᾶς μὲν ἀξιοῦν δικαίαν τὴν ψῆφον φέρειν, αὐτοὺς δὲ μὴ δικαίαν τὴν κατηγορίαν ποιεῖσθαι.

Λυκούργου, Κατὰ Λεωκράτους 11-12

B. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ

Υποκείμενο είναι ο όρος της πρότασης που εκφράζει το πρόσωπο ή το πράγμα το οποίο κάνει ή υφίσταται ό, τι δηλώνει το ρήμα. Είναι εκείνο για το οποίο γίνεται λόγος στην πρόταση.

α) Υποκείμενο Ρήματος

1. Το υποκείμενο του προσωπικού ρήματος είναι πάντα ονομαστική. Το υποκείμενο των α' και β' ενικών και πληθυντικών προσώπων κατά κανόνα παραλείπεται γιατί εύκολα συμπεραίνεται από την κατάληξη του ρήματος
2. Το υποκείμενο απρόσωπου ρήματος ή της απρόσωπης έκφρασης είναι α) απαρέμφοτο β) δευτερεύουσα ονομαστική πρόταση γ) αφηρημένο ουσιαστικό που προέρχεται από το απρόσωπο ρήμα (σύστοιχο υποκείμενο).

Υποκείμενο Απαρεμφάτου

1. Τίθεται σε ονομαστική και ταυτίζεται με το υποκείμενο του ρήματος σε περίπτωση ταυτοπροσωπίας
2. Τίθεται σε αιτιατική σε περίπτωση ετεροπροσωπίας

Υποκείμενο Μετοχής

Το υποκείμενο της μετοχής τίθεται πάντα στην πτώση της μετοχής. Το υποκείμενο της επιθετικής μετοχής είναι το άρθρο της.

β) Πτώση Υποκειμένου

1. Ονομαστική

- όταν είναι υποκείμενο ρήματος *Ηρακλῆς τοὺς τυράννους ἔπαυσε* (Λυσ. Ὀλυμπιακὸς 2)
- όταν είναι υποκείμενο απαρεμφάτου και έχουμε ταυτοπροσωπία *Κῦρος νομίζει ἀδικεῖσθαι ὑφ' ὑμῶν* (Ξεν. Κύρου Ἀνάβασις 1.3.10)
- όταν είναι υποκείμενο μετοχής συνημμένης στο υποκείμενο του ρήματος *Κῦρος ἔχων τριάκοντα ἄνδρας ἐπέρχεται*
- όταν είναι υποκείμενο μετοχής σε ονομαστική απόλυτη *Καὶ οἰμωγὴ ἐκ τοῦ Πειραιῶς διὰ τῶν μακρῶν τει-χῶν εἰς ἄστὺ διήκεν, ὁ ἕτε-ρος τῶ ἑτέρῳ παραγγέλλων* (Ξεν. Ἑλληνικά 2.2.3)

Παρατηρήσεις

1. **Ονομαστική απόλυτη μετοχή** είναι η μετοχή προσωπικών ρημάτων σε ονομαστική πτώση αντί γενικής. Στην περίπτωση αυτή έχουμε σχήμα ανακόλουθο.
2. Τα ρήματα *ἡγοῦμαι - οἶομαι - φημί* με τα απαρέμφατα *δεῖν - χρῆναι - ἀνάγκην εἶναι* συνιστούν κατά κάποιον τρόπο μια έννοια. Έτσι **το απαρέμφατο που τίθεται ως υποκείμενο των απρόσωπων απαρεμφάτων *δεῖν - χρῆναι - ἀνάγκην εἶναι* έχει συνήθως το υποκείμενό του σε πτώση ονομαστική**, αν βέβαια είναι το ίδιο με το υποκείμενο των ρημάτων *ἡγοῦμαι - οἶομαι - φημί* *Ἠγεῖτο δεῖν εἶναι ἀγαθός* (ενν. οὗτος)

2. Αιτιατική

- όταν είναι υποκείμενο απαρεμφάτου και έχουμε ετεροπροσωπία (μεταφράζεται με ονομαστική) *Σωκράτης ἠγεῖτο θε-οὺς πάντα εἰδέναι* (Ξεν. Απομνημονεύματα 1.1.19)
- στην απρόσωπη σύνταξη όταν είναι υποκείμενο απαρεμφάτου που λειτουργεί ως υποκείμενο απρόσωπου ρήματος *Χρῆ ἔχειν νοῦν τὸν στρατηλάτην* (Ευρ. Ἰφιγένεια ἐν Αὐλίδι 374)
- όταν είναι υποκείμενο μετοχής που βρίσκεται σε πτώση αιτιατική (γιατί το υποκείμενο της μετοχής συμφωνεί σε γένος αριθμό και πτώση με την μετοχή) *Οἶσθά με ἐπιδάξαντα τὴν ὄνον σῶκα καὶ κατὰ παλάθας*
- όταν είναι εμπρόθετο με τις προθέσεις:
 - α. **εἰς, ἀμφί, περί, ὑπέρ, πρὸς, ὡς + αιτιατική** όταν το υποκείμενο δηλώνει ποσό ή χρόνο προσέγγιση *Ἀπέθανον περὶ τοὺς τετρακοσίους*
 - β. **κατὰ + αιτιατική** όταν το υποκείμενο δηλώνει μερισμό
 - γ. **ἐπὶ + αιτιατική** όταν το υποκείμενο δηλώνει έκταση *Ἐπὶ μέγα μέρος τῶν μακρῶν τειχῶν κατεσκάφη* (Λυσ. Κατὰ Ἀγοράτου 46)

Παρατηρήσεις

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου μπορεί να τίθεται σε αιτιατική ακόμη και σε περίπτωση ταυτοπροσωπίας στην περίπτωση που επαναλαμβάνεται για έμφαση ή αντιδιαστολή αντικαθιστώμενο για το α' και το β' πρόσωπο από την αντίστοιχη προσωπική αντωνυμία και για το γ' πρόσωπο από την αντωνυμία αὐτός ή την αυτοπαθητική αντωνυμία σε αιτιατική για αντιδιαστολή *Βουλοίμην ἂν ἐμὲ τυχεῖν ὧν βούλομαι* (Δημοσθ. Κατὰ Τιμοκράτους 9)

3. Γενική ή Δοτική

- όταν είναι υποκείμενο μετοχής που βρίσκεται σε γενική ή δοτική αντίστοιχα αφού η μετοχή και το υποκείμενο της έχουν ίδια πτώση. Η έναρθη μετοχή είναι πάντα επιθετική και έχει υποκείμενο το άρθρο της *Αποπλεῖ οἴκαδε καίπερ μέσου χειμῶνος ὄντος* (Ξεν. Ἀγησίλαος 2.31)

γ) Μορφές Υποκειμένου

1. Ουσιαστικό *Ἡ νύξ προβαίνει* (Ξεν. Κύρου Ἀνάβασις 3.1.13)
2. Επίθετο *Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἐμμένουσι τοῖς λογισμοῖς* (Ισοκρ. Περὶ Ἀντιδόσεως 221)
3. Αντωνυμία (ουσιαστική) *Οὗτοι ἠρέθησαν δημαγωγοὶ*
4. Αριθμητικό *Δέκα ἐστασίαζον*
5. Με έναρθη μετοχή (επιθετική) *Οἱ φθονοῦντες μισοῦνται*
6. Με απαρέμφατο (έναρθη / άναρθη) *Τὸ ἀδικεῖν οὐκ ἐστὶ καλὸν Δεῖ θαρσεῖν ἡμᾶς*
7. Εμπρόθετα (βλ. παραπάνω) *Συνελέγησαν ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους* (Ξεν. Ἑλληνικά 4.2.16)
8. Δευτερεύουσα ονοματική πρόταση
 - α) ειδική
 - β) πλάγια
 - γ) ενδοιαστική
 - δ) αναφορική,
 ή επιρρηματική που λειτουργεί ως ονοματική, όπως αιτιολογική υποθετικής αιτιολογίας
Δῆλόν ἐστιν ὅτι ἀλγεῖς (Δημ. Περὶ τοῦ στεφάνου 41) *Ἄτοπον ἂν εἴη, εἰ μηδὲν ἐμοῦ λέγοντος αὐτοὶ βοᾶτε* (Αισχίν. Κατὰ Τιμάρχου 85)
9. Επίρρημα (σπανίως) *ὄψὲ ἐγένετο* (Ξεν. Κύρου Ἀνάβασις 3.4.36)
10. Ουσιαστικοποιημένη λέξη ή φράση (συνοδεύεται πάντα από το άρθρο) *Οἱ μὲν ἡσύχαζον* (Θουκ. Ἱστορία 3.5.2)
11. Ἄρθρο όταν πρόκειται για το υποκείμενο επιθετικής μετοχής *Ὁ λάμπων ἥλιος*

δ) Παράλειψη του υποκειμένου

1. Όταν είναι αντωνυμία του πρώτου ή δευτέρου προσώπου, γιατί υποδηλώνεται από την κατάληξη του ρήματος. Διατηρείται μόνο στις περιπτώσεις που εκφράζεται έμφαση ή αντιδιαστολή *Παρελθὼν πρῶτος ἐγὼ παρήνεσα* (Δημοσθ. *Υπέρ τῆς Ροδίων ἐλευθερίας* 6)

2. Το υποκείμενο του ρήματος σε τρίτο πρόσωπο παραλείπεται συνήθως όταν:

(α) μπορεί να εννοηθεί εύκολα από τα συμφραζόμενα,

(β) είναι αόριστο, οπότε εννοείται ως υποκείμενο η αόριστη αντωνυμία τις ή ο κάποιος άλλος αόριστος όρος *οἱ ἄνθρωποι, τὰ πράγματα* κ.ά. ή όπως στις φράσεις: *καλῶς ἔχει, οὕτως ἔχει*, όταν νοούνται τα: *τοῦτο, τὸ πρᾶγμα, τὸ ἔργον*.

(γ) η ενέργεια που εκφράζει το ρήμα αρμόζει σε ένα συγκεκριμένο υποκείμενο, όπως με τα ρήματα *ἐσάλπιγξε* (ὁ σαλπικτής), *ἐκήρυξε* (ὁ κήρυξ), *ἀναγνώσεται* (ὁ γραμματεὺς) κ.ά., καθώς και με ρήματα δηλωτικά φυσικῶν φαινομένων, όπως *ῥεει* (βρέχει), *νίφει* (χιονίζει), *ἀστράπτει*, *ἔσεισε* (έγινε σεισμός) κλπ., για τα οποία ως υποκείμενο εννοείται ὁ θεὸς ή Ζεύς.

(δ) με τα λεκτικά: *λέγουσι / φασί*. Στην περίπτωση αυτή νοούνται ως υποκείμενα τα *τινὲς ή οἱ ἄνθρωποι*.

(ε) όταν προσδιορίζει χρόνο ημερονοχτίου υποκείμενο είναι *ή ημέρα* όπως στις φράσεις: *ὄψε ἦν* (ήταν αργά) / *ἦν ἀμφὶ πλήθουσας ἀγορὰν* (ήταν η ώρα που η αγορά ήταν γεμάτη) / *ἦν ἀμφὶ τὴν τελευταίαν φυλακὴν* (ήταν η ώρα της τελευταίας βάρδιας). Τα: *ὄψε / ἀμφὶ πλήθουσας ἀγορὰν / ἀμφὶ τὴν τελευταίαν φυλακὴν* είναι **κατηγορούμενα**. *Μέγα φρονήσας ὁ Τισσαφέρνης ἐπὶ τῷ καταβάντι στρατεύματι προεῖπεν Ἀγησίλαῳ πόλεμον, εἰ μὴ ἀπίοι ἐκ τῆς Ἀσίας* (ενν. ὁ Ἀγησίλαος) (Ξεν. *Ἑλληνικά* 3.4.11)

ε) Συμφωνία του υποκειμένου με το ρήμα

Το ρήμα της πρότασης κανονικά συμφωνεί με το υποκείμενό του ως προς το πρόσωπο και τον αριθμό, όπως και στα νέα ελληνικά

(α) Στην περίπτωση που το ρήμα έχει περισσότερα από ένα υποκείμενα, κανονικά βρίσκεται σε πληθυντικό αριθμό. Αν επιπλέον, τα υποκείμενά του διαφέρουν ως προς το πρόσωπο, το ρήμα συμφωνεί με το επικρατέστερο πρόσωπο (επικρατέστερο είναι το πρώτο σε σχέση με το δεύτερο και το τρίτο, και το δεύτερο σε σχέση με το τρίτο)

(β) Υπάρχουν όμως περιπτώσεις που το ρήμα, παρότι έχει περισσότερα από ένα υποκείμενα, βρίσκεται σε ενικό αριθμό και συμφωνεί ως προς το πρόσωπο με το πλησιέστερο ή το επικρατέστερο υποκείμενο

I. Όταν τα υποκείμενα είναι δύο ή περισσότερα του ίδιου προσώπου το ρήμα μπορεί να τεθεί όχι στον πληθυντικό, αλλά στον ενικό, είτε τα υποκείμενα είναι και τα δύο ενικού αριθμού είτε είναι ενικού το ένα και πληθυντικού το άλλο. Στην περίπτωση αυτή, χρησιμοποιείται στο ρήμα ενικός αν το υποκείμενο ενικού βρίσκεται πλησιέστερα στο ρήμα.

II. Όταν τα υποκείμενα είναι δύο ή περισσότερα, διαφορετικού προσώπου, τότε το ρήμα τίθεται

- α) στον πληθυντικό και στο ισχυρότερο πρόσωπο α', β', γ'
 β) Στο πρόσωπο και τον αριθμό του επικρατέστερου υποκειμένου
Σὺ λέγεις, ἡμεῖς λέγομεν, οὗτοι λέγουσι

1. Αττική σύνταξη: το ρήμα σε γ' ενικό δε-χεται υποκείμενο ουδέτερου γένους και σε πληθυντικό αριθμό παρά τον κανόνα *Ὅτε τὰ ζῶα φωνὴν εἶχε, τὰ πρόβατα ἔλεγε τῷ δεσπότη*

2. Σχήμα κατά το νοούμενο: ρήμα πληθυντικού αριθμού δέχεται ως υποκείμενο λέξη περιληπτικής σημασίας σε ενικό αριθμό. Το ρήμα δηλαδή δεν συμφωνεί με το γραμματικό τύπο του υποκειμένου, αλλά με αυτό που νοείται με το υποκείμενο.

Τέτοιες λέξεις είναι συνήθως:

ἡ πόλις (= οἱ πολῖται)

ὁ στρατὸς (= οἱ στρατιῶται)

ὁ ὄχλος (= οἱ ἄνθρωποι)

τὸ πλῆθος (= οἱ πλειονες)

Ἡ πόλις ἐν αἰτίᾳ εἶχον Περικλέα (Θουκ. *Ἱστορία* 2.59.2)

3. Πρόληψη του Υποκειμένου: έχουμε όταν το υποκείμενο δευτερεύουσας πρότασης, συνήθως πλάγιας ερωτηματικής ή ειδικής λαμβάνεται εκ των προτέρων, στην προηγούμενη πρόταση ως αντικείμενο, αιτιατική της αναφοράς ή ως προσδιορισμός *Οἶσθα Εὐθύδημον ὁπόσους ὀδόντας ἔχει;* (Πλάτ. *Εὐθύδημος* 294c)

4. Σχήμα Βοιωτικό ή Πινδαρικό: Όταν το υποκείμενο είναι αρσενικού η θηλυκού γένους και πληθυντικού αριθμού και το ρήμα τίθεται σε γ' ενικό. Στη σύνταξη αυτή το ρήμα κανονικά προηγείται *Ἔστιν ἔμοιγε καὶ βωμοὶ* (Πλάτ. *Εὐθύδημος* 302c)

5. Ἐλξη του ρήματος από το κατηγορούμενο: Αν το συνδετικό ρήμα βρίσκεται πλησιέστερα προς το κατηγορούμενο (το οποίο είναι κανονικά ουσιαστικό) μπορεί καθ' ἑλξη απ' αυτό να συμφωνεί κατά τον αριθμό μαζί του και όχι με το υποκείμενο *Αἱ Θῆβαι Αἴγυπτος ἐκαλέετο* (Ηροδ. *Ἱστορίαι* 2.15)

6. Συμφωνία του Ρήματος με την επιμεριστική παράθεση. Όταν υπάρχει επιμεριστική παράθεση (*ἕκαστος, ἕκατερος, ὁ μὲν...ὁ δέ, ἄλλος ἄλλοθεν*) ενικού αριθμού το ρήμα δυνατόν να συμφωνεί με το υποκείμενο, οπότε θα είναι πληθυντικού αριθμού ή με την επιμεριστική παράθεση ενικού αριθμού, οπότε τίθεται στον ενικό αριθμό *Οἱ στρατηγοὶ βραχέως ἕκαστος ἀπελογήσατο* (Ξεν. *Ἑλληνικά* 1.7.5)

7. Πᾶς, πᾶς τις, πᾶς + Ουσιαστικό υποκείμενο γ' προσώπου εκφερόμενο με τα *πᾶς, πᾶς τις, πᾶς* + ουσιαστικό απαντά μερικές φορές στον αττικό διάλογο συντασσόμενο με ρήμα β' προσώπου Προστακτικής *Ἄκουε πᾶς* (Αριστοφ. *Θεσμοφοριάζουσαι* 372)

8. Πρόταξη του Υποκειμένου είναι το φαινόμενο κατά το οποίο το υποκείμενο μιας δευτερεύουσας πρότασης τίθεται πριν από την εισαγωγική λέξη, χωρίς όμως να

αλλάζει η σύνταξή του και επομένως η πτώση του *Καὶ τῇ ὑστεραίᾳ οἱ Ἀργεῖοι ὡς ἦσθοντο κατασκάψαντες τὰς Ὀρνεᾶς ἀνεχώρησαν* (Θουκ. *Ιστορία* 6.7.2)

9. Ἐλξη του Υποκειμένου είναι το φαινόμενο κατά το οποίο το υποκείμενο ἔλκεται από αναφορική αντωνυμία (αντίστροφη ἔλξη) και αντί ονομαστικής τίθεται στην πτώση της αντωνυμίας, συνήθως αιτιατικής *Τὴν οὐσίαν ἣν κατέλιπε τῷ νιεῖ, ἀξία ἐστὶ δέκα ταλάντων* (αντί ἢ οὐσία) (Λυσ. *Ἐπεὶ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων* 47)

10. Σύστοιχο Υποκείμενο λέγεται το υποκείμενο που ετυμολογικά προέρχεται από τη ρίζα του ρήματος της πρότασης Το σύστοιχο υποκείμενο μπορεί να συνοδεύεται από επιθετικό προσδιορισμό. Στην περίπτωση αυτή συχνά παραλείπεται το σύστοιχο υποκείμενο και στη θέση του μένει μόνο ο επιθετικός προσδιορισμός σε ουδέτερο γένος και πληθυντικό αριθμό *Κατὰ θάλατταν ὁ πόλεμος ἐπολεμεῖτο* (Ξεν. *Ἑλληνικά* 5.1.1)

11. Ανακόλουθο Υποκείμενο είναι το όνομα που τίθεται σε πτώση ονομαστική ως φαινομενικό υποκείμενο, ενώ είναι άλλο το υποκείμενο της πρότασης. Το ανακόλουθο υποκείμενο είναι αντικείμενο του ρήματος, υποκείμενο απαρεμφάτου ή μπορεί να έχει άλλη συ-ντακτική θέση. Τίθεται σε ονομαστική ως υποκείμενο για να τονιστεί η σημασία της λέξης, χωρίς να συμφωνεί συντακτικά με τα συμφραζόμενα λόγω της ψυχολογικής έντασης του λόγου. Το ανακόλουθο αυτό υποκείμενο ονομάζεται και ψυχολογικό υποκείμενο *Οἱ φίλοι ἦν τις ἐπίσθηται αὐτοῖς χρῆσθαι, ὥστε ὠφελεῖσθαι ἀπ' αὐτῶν, τί φήσομεν αὐτοὺς εἶναι;* (αντί τοὺς φίλους) (Ξεν. *Οἰκονομικός* 1.14)

12. Ανακεφαλαιωτικό και εμφατικό Υποκείμενο Συχνά χρησιμοποιούνται οι δεικτικές αντωνυμίες ιδίως η *οὗτος* και σπανιότερα η *ἐκεῖνος* για να επαναλάβουν και να προσδώσουν ἔμφαση στο υποκείμενο της πρότασης *Ὁ τὸ σπέρμα παρασχών, οὗτος τῶν φόντων κακῶν αἴτιος* (Δημοσθ. *Περὶ τοῦ στεφάνου* 159)

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Τα είδη των προτάσεων διακρίνονται

Ως προς το περιεχόμενο σε προτάσεις:	Ως προς το ποιόν τους σε προτάσεις:	Ως προς τους ό-ρους τους σε προ-τάσεις:	Ως προς τις σχέσεις με άλλες προτάσεις σε προτάσεις:
1. Κρίσης	1. Καταφατικές	1. Απλές	1. Κύριες ή ανεξάρτητες
2. Επιθυμίας	2. Αρνητικές	2. Σύνθετες	2. Δευτερεύουσες
3. Επιφωνηματικές	ή αποφατικές	3. Επαυξημένες	ή εξαρτημένες
4. Ερωτηματικές		4. Ελλειπτικές	

Α) Ως προς το προς το περιεχόμενό τους οι προτάσεις διακρίνονται σε:

- **Προτάσεις κρίσης ή αποφαντικές.** Εκφράζουν μια σκέψη ή μια κρίση για κάτι *Ὁ Σωκράτης ἐστὶ σοφός*
- **Προτάσεις επιθυμίας.** Εκφράζουν επιθυμία, ευχή ή προσταγή *Παῖ γένοιο πατρός εὐτυχέστερος* (Σοφ. Αἴας 550)
- **Επιφωνηματικές.** Εκφράζουν έντονο συναίσθημα, χαρά ή θαυμασμό *Ὡ γῆρας, ὡς ἀπεχθές ἀνθρώποις εἶ!* (Φερεκρ. απ. 88)
- **Ερωτηματικές.** Εκφράζουν ερώτηση *Ἄρτι δὲ ἤκεις ἢ πάλαι;* (Πλάτ. Κρίτων 43)

Β) Ως προς το ποιόν τους οι προτάσεις διακρίνονται σε:

- **Προτάσεις καταφατικές.** Δηλαδή προτάσεις οι οποίες δεν περιέχουν άρνηση *Περικλῆς ἠρέθη στρατηγός*
- **Προτάσεις αρνητικές ή αποφατικές.** Δηλαδή οι προτάσεις που περιέχουν άρνηση *Δημοσθένης οὐκ ἔλαχε τειχοποιός* (Αισχίν. Κατὰ Κτησιφῶντος 28)

Γ) Ως προς τους όρους τους οι προτάσεις διακρίνονται σε:

- **Προτάσεις απλές.** Λέγονται οι προτάσεις που έχουν μόνο τους κύριους όρους τους, δηλαδή υποκείμενο και κατηγορήμα *Οἱ στρατιῶται μάχονται*
- **Προτάσεις σύνθετες.** Λέγονται οι προτάσεις οι οποίες έχουν περισσότερα από ένα υποκείμενα ή κατηγορούμενα *Κλέαρχος καὶ Μένων στρατηγοὶ ἦσαν*
- **Προτάσεις επαυξημένες.** Λέγονται οι προτάσεις των οποίων οι όροι περιέχουν συμπληρώματα στην έννοιά τους, δηλαδή προσδιορισμούς *Ἐνταῦθα Κύρω βασιλεία ἦν* (Ξεν. Κύρου Ανάβασις 1.2.7)
- **Προτάσεις ελλειπτικές.** Λέγονται οι προτάσεις από τις οποίες παραλείπονται ένας ή δύο από τους κύριους όρους τους. Οι κύριοι όροι παραλείπονται όταν εννοούνται εύκολα *Ἄγομεν* (ενν. ἡμεῖς).

Δ) Ως προς τις σχέσεις τους με τις άλλες οι προτάσεις διακρίνονται σε:

- **Κύριες ή ανεξάρτητες προτάσεις.** Λέγονται οι προτάσεις που εκφράζουν ένα αυτοτελές νόημα και μπορούν να σταθούν μόνες τους στο λόγο χωρίς να εξαρτώνται από άλλη πρόταση *Τὰς νήσους ὅλας οἱ Ἀθηναῖοι εἶλον*
- **Δευτερεύουσες ή εξαρτημένες προτάσεις.** Λέγονται οι προτάσεις που δεν μπορούν να σταθούν μόνες τους στο λόγο και δεν εκφράζουν αυτοτελές νόημα γι' αυτό εξαρτώνται από κάποια άλλη πρόταση για να συμπληρωθεῖ το νόημά τους *Χαίρω ὅτι εὐδοκιμεῖς* (Πλάτ. Λάχης 181b)

Γ. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Στοιχεία φθογγολογικού - Φθόγγοι και Γράμματα Λέξεις και Συλλαβές

α) Οι φθόγγοι διαιρούνται σε φωνήεντα και σε σύμφωνα

Φθόγγοι							
Φωνήεντα			Σύμφωνα				
βραχύχρο- να	μακρόχρονα	δίχρο- να		ουρανικά	χειλικά	οδοντικά	
ο, ε	η, ω	α, ι, υ	Άφωνα	κ	π	τ	ψιλό- πνοα
				γ	β	δ	μέσα
				χ	φ	θ	δασύ- πνοα
Δίφθογγοι			Ημί- φωνα	υγρά	λ, ρ		
Κύριες	Καταχρηστικές			έρρινα	μ, ν		
αι, ει, οι, υι, αυ, ευ, ηυ, ου	ω, η, α			συριστι- κό	σ (ς)		

Όλες οι δίφθογγοι λογαριάζονται **μακρόχρονες** εκτός από τα –αι και –οι όταν βρίσκονται σε τέλος λέξης. Ωστόσο και αυτά ακόμη είναι μακρόχρονα όταν βρίσκονται α) στην κατάληξη της Ευκτικής β) στο τέλος επιρρημάτων γ) στο τέλος επιφωνημάτων.

β) Συλλαβή: είναι το τμήμα της λέξης που απαρτίζεται από ένα ή περισσότερα σύμφωνα μαζί με το φωνήεν ή το δίφθογγο. Η συλλαβή μπορεί και να αποτελείται από ένα μόνο φωνήεν ή δίφθογγο. Οι λέξεις ανάλογα με πόσες συλλαβές απαρτίζονται διακρίνονται σε μονοσύλλαβε, δισύλλαβες, τρισύλλαβες και πολυσύλλαβες.

Σε κάθε λέξη με περισσότερες από μία συλλαβές η τελευταία ονομάζεται λήγουσα, η προτελευταία παραλήγουσα, και η προηγούμενη από αυτήν προπαραλήγουσα. Η πρώτη ονομάζεται αρχική.

Η συλλαβή από το χρόνο του φωνήεντος που έχει καλείται:

**(φύσει)
μακρόχρονη**

Αν έχει μακρόχρονο φωνήεν ή δίφθογγο

θέσει μακρόχρονη

Αν έχει βραχύχρονο φωνήεν αλλά ύστερα από αυτό ακολουθούν δύο ή περισσότερα σύμφωνα ή διπλό

βραχύχρονη

Αν έχει βραχύχρονο φωνήεν και ακολουθεί απλό σύμφωνο ή φωνήεν

Συλλαβισμός

1. Ένα ή περισσότερα σύμφωνα όταν είναι στην αρχή της λέξης συλλαβίζονται με το ακόλουθο φωνήεν ή δίφθογγο. Όταν είναι στο τέλος της λέξης συλλαβίζονται με το προηγούμενο φωνήεν ή δίφθογγο
2. Ένα μόνο σύμφωνο ανάμεσα σε φωνήεντα ή διφθόγγους συλλαβίζεται με το ακόλουθο φωνήεν ή δίφθογγο
3. Δύο σύμφωνα ανάμεσα σε δύο φωνήεντα ή διφθόγγους συλλαβίζονται με το ακόλουθο φωνήεν ή δίφθογγο όταν αρχίζει από αυτά αρχαία ελληνική λέξη. Αλλιώς

χωρίζονται.

Προσοχή! Τα συμπλέγματα *γμ, χμ, θμ, τν, φν* επειδή αντιστοιχούν προς τα συμπλέγματα *κμ, τμ, θν, πν*, από τα οποία αρχίζουν λέξεις της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, συλλαβίζονται κι αυτά με το επόμενο φωνήεν : *πρᾶ-γμα, δρα-χμή*.

4. Τρία σύμφωνα ανάμεσα σε δύο φωνήεντα ή διφθόγγους συλλαβίζονται με το ακόλουθο φωνήεν ή διφθόγγο όταν και από τρία ή μόνο από τα δύο πρώτα αρχίζει αρχαία ελληνική λέξη Αλλιώς χωρίζονται.

5. Οι σύνθετες λέξεις χωρίζονται στα συνθετικά τους μέρη όταν το α' συνθετικό δεν έχει αποβάλλει κατά την σύνθεση το τελικό του φωνήεν. Αλλιώς συλλαβίζονται σαν απλές λέξεις

Δ. ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

Λεξιλόγιο κειμένου

ἔξω τοῦ πράγματος λέγω = μιλῶ ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκδικαζόμενη ὑπόθεση
εἰσιόντων < εἰσέρχομαι = παρουσιάζομαι στο δικαστήριο (ὡς δικανικός ὀρος)
ἐνταῦθα = (α) ἐπὶ τόπου ἐδῶ ἢ ἐκεῖ, (β) ἐπὶ χρόνου, σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο
τὰ κοινὰ πράγματα = οἱ δημόσιες υποθέσεις
φέρω τὴν ψῆφον = ψηφίζω, ἀποφασίζω με τὴν ψήφο μου
τοῖς ἀλίσκομένοις < ἀλίσκομαι = (α) συλλαμβάνομαι, (β) καταδικάζομαι (ὡς δικανικός ὀρος)

Σχετικά με το κείμενο

δὲ (στην ἀρχὴ τοῦ κειμένου): Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν βασικὴν τοῦ λειτουργία ὡς ἀντιθετικοῦ συνδέσμου (εἴτε προηγείται ὁ *μὲν* εἴτε ὄχι) χρησιμοποιεῖται ὡς μεταβατικός (ὅπως στο κείμενό μας) καὶ ἐπανορθωτικός. Μεταβατικός εἶναι στὴν ἀρχὴ περιόδου ἢ ἡμιπεριόδου καὶ συνδέει τότε ἀπλῶς τὰ ἐπόμενα με τὰ προηγούμενα (*δὲ* = καὶ, ἀκόμη, ἐπίσης). Ἐπανορθωτικός θὰ εἶναι μετὰ τὸ *μᾶλλον*, γιὰ νὰ ἐπανορθώσει κάτι ποὺ προαναφέρθηκε (*μᾶλλον δὲ* = ἢ μᾶλλον, ἢ καλύτερα)

κἀγώ: Πρόκειται γιὰ κράση (*καὶ ἐγώ*)

μὲν (δεύτερης γραμμῆς τοῦ κειμένου): Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν βασικὴν τοῦ λειτουργία ὡς ἀντιθετικοῦ συνδέσμου χρησιμοποιεῖται χωρὶς νὰ ἀκολουθεῖ τὸ *δὲ* (σχῆμα ἀνανταπόδοτο) εἰσάγοντας βεβαίωση καὶ μεταφράζεται: «τουλάχιστον» ἢ «βέβαια».

Ἦ γάρ...ἦ...ἦ...: ἄτονο καὶ προκλιτικό, χρησιμοποιεῖται γιὰ διάζευξη, ὅπως καὶ στὰ νέα ἑλληνικά, ἢ σύγκριση. Ἡ διάζευξη μπορεῖ νὰ ἀφορᾷ λέξεις ἢ προτάσεις καὶ ὁ σύνδεσμος μπορεῖ νὰ ἐμφανίζεται μῆς ἑσὶς ἢ νὰ ἐπαναλαμβάνεται γιὰ ἐμφαση ὅπως στο κείμενο.

μᾶλλον ἦ: Μερικὲς φορές ὁ *ἦ* χρησιμοποιεῖται γιὰ διόρθωση προηγούμενης φράσης, ὅπως τὸ νεοελληνικὸ «ἢ μᾶλλον» (ἐπανορθωτικός).

έστι: Ο τύπος *έστι* του ρήματος *είμι* ανεβάζει τον τόνο και γίνεται *έστι* στις παρακάτω περιπτώσεις :

1. Όταν σημαίνει «υπάρχει»
2. Όταν σημαίνει «είναι δυνατό»
3. Όταν βρίσκεται στην αρχή της πρότασης (όπως στο κείμενό μας)
4. Όταν προηγείται άκλιτη λέξη ή τύπος *τοῦτ'*
5. Στις φράσεις *έστιν ὅστις, έστιν ὅτε, έστιν ὅπου, έστιν ὅπως* κτλ.

μέν...δὲ (στο τέλος του κειμένου). Με τα *μέν-δὲ* συνδέονται ὀροι ή προτάσεις με αντίθετο περιεχόμενο και το β' μέρος περιορίζει τη σημασία του α' (περιοριστική αντίθεση). Άλλοτε πάλι τα συμπλεκόμενα μέρη έχουν απλά διαφορετικό περιεχόμενο ὀπως στο κείμενό μας. Μπορούμε να το μεταφράσουμε «από τη μια...από την άλλη».

Σχετικά με το Υποκείμενο

Όλα τα υποκείμενα: ρημάτων / απαρεμφάτων / μετοχών **μεταφράζονται με ονομαστική.**

Ε. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να γίνει συλλαβισμός στις παρακάτω λέξεις: *άπειροι, πέτρα, αριθμός, ισχνός, νουνεχής, παρέχω, Έλλησποντος, ένένα, Αμβρακία, δάφνη.*

2. Να βρεθούν τα υποκείμενα των παρακάτω ὀρων και να σημειωθεί τι φαινόμενο έχουμε (ταυτοπροσωπία, ετεροπροσωπία, αττική σύνταξη, πρόληψη υποκειμένου, σχήμα κατά το νοούμενο κτλ.), ὀπου είναι δυνατό.

1. *Τὸ δις ἐξαμαρτεῖν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ έστιν.*
2. *Ὅμοιος ὀμοίῳ ἀεὶ πελάζει.*
3. *Φησὶν ὀ κατήγορος οὐ δικαίως με λαμβάνειν τὸ ἀργύριον.*
4. *Πέντε ἤλθον χαλεπῶς.*
5. *Οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἔφυγον.*
6. *Ὅλβιός έστιν ὀστις τῆς ἱστορίας ἔσχε μάθησιν.*
7. *Εἰς ἀνδρας διακοσίους καὶ εἴκοσι ἐνέμειναν τῇ ἐξόδῳ.*
8. *Ἦδη ἦν ἀμφὶ πλήθουσιν ἀγοράν.*
9. *Ἐξὸν ὑμῖν σωθῆναι οὐκ ἐθελήσατε.*
10. *Προσταχθέν μοι ὑπὸ τοῦ δήμου Μένωνα ἄγειν εἰς Ἐλλησποντον ὀχώμην.*
11. *Ἀγησίλαος ἀντὶ τοῦ ἐπὶ Καρίαν ἰέναι ἐπὶ Φρυγίαν ἐπορεύετο.*
12. *Καὶ ἐξὸν μοι ἀδέως πολιτεύεσθαι, μεθ' ὑμῶν εἰλόμην κινδυνεύειν.*
13. *Ἐμοὶ δοκεῖ οὐχ ὄρα εἶναι ἡμῖν καθεύδειν οὐδ' ἀμελεῖν ἡμῶν αὐτῶν ἀλλὰ βουλευέσθαι ὀ,τι χρῆ ποιεῖν.*
14. *Θύουσιν οὐδ' δημοσίᾳ ἡ πόλις ἱερεῖα πολλὰ.*
15. *Καμαριναῖοι ἐφοβοῦντο τοὺς Συρακοσίους μὴ καὶ ἄνευ σφῶν περιγένωνται.*

**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων**

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Διδάσκουσα: Καθηγήτρια Ελένη Χουλιαρά - Ράϊου.
«Αρχαία Ελληνική Γλώσσα - Θεματογραφία Ι. Αρχαία Ελληνική Γλώσσα 1». Έκδοση: 1.0.
Ιωάννινα 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://ecourse.uoi.gr/course/view.php?id=1493>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

- Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά Δημιουργού - Μη Εμπορική Χρήση – Όχι Παράγωγα Έργα, Διεθνής Έκδοση 4.0 [1] ή μεταγενέστερη.

[1] <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>.

Ως Μη Εμπορική ορίζεται η χρήση:

που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο.

που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο.

που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο.

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.